

Ahogy az utcanélküli város senkiföldjét kapargatom ujjaimmal, homokozásnak semmiképp nem volt nevezhető, a salakkal vegyes földből csillogó régi pénzek, filigrán díszű ékszerek, dobozok, monstrenciák fordulnak ki ezüstből, aranyból.

56 Krulik Zoltán

ELSÜLLYEDT VÁROS

(részletek)

Hitetlenkedve nézek körül a vakító nap fényében.

A szántóföld buckáin nagy sietséggel fölhúzott téglaházak, felvonulási épületek közein csak a forró szél szaladgál.

A kátrányos villanypóznák közt padnak, fának, bokornak nyoma sincs, a házakon betűjelek.

Sokáig állt úgy az állomás is, hogy csak egy-két elszórt ház, egy mindig zakatoló szikvízüzem, a kocsmá, a kelmefestő-vegytisztító fojtó szagú üzlete, s egy apró lakatos műhely volt a közelben.

Igaz, az állomásépület emeleti részén az állomásfőnök felesége női fodrászatot nyitott.

Ha felkapaszkodtam a nyikorgó csigalépcsőn, mintha az Elvarázsolt kastélyba lépnék. Az egyhangúan zümmögő óriás búrák alatt spulnikkal teli fejű asszonyok izdadtak suttogva. Mint vesztőhelyre, öles alpakra tálakba fejüket hajtó nők haján gőzölgő öblítővíz.

Férfiembert nem tűrt meg e tér, gyereket is módjával. Igyekeztem észrevétlen maradni.

Mint titkos szeánsz részese, visszafojtva figyeltem a megtervezettnek tűnő rituálét, a fésűk, ollók neszei közt az érthetetlen, elharapott szavakat. Suttogó kérdések, harsány válaszok röpködtek ezer tükörből, mindenünnen látszó, megsokszorozódó beszélő fejek szájából.

A kavargó pára furcsán kaparó, émelyítő illatot hordott.

Teendőm többnyire, rövid üzenetek, kérések, vagy utasítások átadása volt a címzettnek, akit, egyszerűbb esetben, rövid keresgélés után megtaláltam a végletekig eltorzult arcok közt, valamelyik bura alatt.

Sűrűsödtek a kézbesítendő levélkék, az arcok is kipirultak, s a kézen-közön járó szóbeszéd lassan összeállt egésszé, néhány fojtott hangú lépcsőházi párbeszéd morzsáiból.

Vendég érkezik. A legmagasabb helyről.

Az égen alacsonyan szálló gép hasogatta dobhártyánkat, mikor a fehér köves makadám útra, a házak közei felé tekergő aszfalt kígyó feküdt.

Ha fejünk fölé ért a gép, jól látszott a pilóta, s egy örökké mosolygó ember piros röpcédulákat szórt a szélbe. Az írásra már nem emlékszem, csak ahogy az égi levelek, lassan ringva betérítik a város földes utcáit.

Majd, ha piros hó esik, mondogattuk, ha valami követelést nem akartunk teljesíteni, s marokszám szedtük, s osztogattuk a buszmegállókban téblábolóknak. Otthon repülőt hajtogattunk s kidobáltuk az ablakon. Napokig eltartott még a játék, míg el nem fújta a szél az utolsó papírrepülőt is.

Lassan közeledett a konvoj, a várost Kelet-Nyugat irányban átszelő főúton, elől motorok dübörögtek, majd orosz katonai dzsipek, kétoldalt a kiterelt, hurkapálcás zászlót lengető tömeg leste a fekete volgákat, melyikben ülhet Nyikita Szergejevics Hruscsov? 57

Vártuk, hogy a sebtében épült egy szál aszfalt úton elér majd a páncélozott autósor a város szélén lakó *vidéki munkás* otthonához.

Ezt ígérték nekünk az iskolában, mikor a *Szájúz nyerusíműj* kezdetű himnuszt tanultuk.

S hiába épült volna az út, a viruló park, az első nyilvános illemhely, romok, buckák helyén?

Az elhagyott felvonulási épületeket, ahol a szilveszteri ólomöntéshez való ólmot gyűjtöttük, sietve lebontották, de a Vendég nem állt meg városunkban.

*

Nem volt ez porfészek, mondta kipirulva Mátraházy, aki mozdonyvezető lett.

Még a világhírű fejszámoló-művész Pataki is meglátogatta iskolánkat.

Emlékszel, mikor a hat számjegyű feladványok rész-szorzatait sorolja és a táblán számoló eminenseket megszegyenítve, kívágja a végeredményt?

Visítunk, ahogy a tornateremben felállított táblán kopognak a milliárdok.

És a világ legnagyobb bálnája?

Az is, vagyis egy annak nevezett romlandó test, ami ott hevert a fagyban pár hétig a K épület előtt. *Akárhová nem visznek ilyesmit* – dödögött barátom.

Egy hosszú tréleren álló fémházban járhattuk körbe a bűdös nyálkás oszlásnak indult tetemet pár forintért. Azt beszélték, amerikai cirkuszosok hozták, s ez hihetően hangzott, hiszen láttunk kötél-táncosokat is a G és H épület közé kifeszített kötélén a múlt hétvégén.

Ez ma is jól hangzik, ha csak a felét hisszük el, hogy ezzel a bálna trükkal becserkészve magukat, a CIA ügynökei térképezték fel Moszkva nyugati határára telepített ballisztikusrakéta-támaszpontjaik utánpótlás útvonalát.

Ha vonat érkezett, felbolydult a környék. Árusok bújtak elő ponyvára kitett holmijukkal, megtelt a kocsmá, s a villanypóznára szerelt pléhfazékból patogó menetdal üvölt.

A pózna mellett keddenként törpe álldogál. Kicsit már magasabb voltam nála, félősen kérdezem hány éves.

- Harminc, feleli, aztán beavat, hogy van felesége, lánya, fia, és ők is ekkorák. Aldo Ronaldo a Világ Legkisebb Embere Hatvan Centiméter – betűztük a nyakában lógó tábla cirkalmas betűit.

58 A pesti városligeti vurstli mutatványos bódéit oly hirtelen rombolták szét, ahogy az apácákat hurcolták alföldi birka ólakba. Világgá mentek a bohócok, törpék, zsonglőrök, gnómok, tűznyelők.

Heni bácsi tavaly mesélte huncut mosollyal, hogyan csempészte ki bódéjából Vitéz László maga-faragta bábuait az államosítást megelőző éjjelen.

Persze, nálunk a férfiak egymás közt röhögtek a kukoricát a holdon termesztetni akaró birodalom viccein, de bizony néha-néha én is meginogtam, mikor kék kisdobos nyakkendőben, illegálisan a zsebemben lapuló úttörő síppal hallgattam politechnika tanárunk átszellemült meséit a tejjel-mézszel folyó Kánaánról.

Ha nagyapámat kérdeztem erről a várható jólétről, ki több mint egy évet élt Kijevben a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után, hogy mindenki annyit visz haza a boltból, amennyit akar, s ha kicsit kételkedve, tovább forszíroztam, hogy ruhákra és játékokra is vonatkozik-e az ígéret, mindig mosolygós bólogató választ kaptam tanáromtól, nagyapám csak legyintett. Apám, nem létező bajusza alatt somolygott ilyenkor s hümmögött, s az asszonyok megígértették velem, hogy nem kérdezősködöm többet erről az iskolában.

*

A trafik az út túl oldalán állt. Hogy melyik út? Csak egy út volt akkor.

Kis házikó az állomás és a város legszélső blokkja közt, mindig füstölgő kéménnyel. Öregasszony volt a trafikos, sose láttam kívül a házán, csak a csebecbecséssel telerakott kirakaton át, s ahogy nőttem, egyre lejjebb hajolva a mindennapi ebéd szagát árasztó pici ablaka felé.

Cigarettaért, gyufaért küldtek, s ilyenkor pipázó manómnak is vihettem pöfékelni valót. A kesernyés, mézgás *bocskorszijat* ugyan nekem szánták, de az öregek szopogatták el végül.

Gyertyaláng fölött melegítettük a behorpadt pingponglabdákat, s ha sikerült, se lett tökéletes, inkább begyulladt, s oly sisteregve égett, mint a hosszú barnás *makaróni* csövek, amiket az erdőben széthányt ágyúlöszerek hüvelyéből huzigáltunk ki.

Ennek az égő pingponglabdának volt olyan kaucsuk szaga, mint a törpém füstölni valójának. A makaróni forma puskapornak inkább savanyú.

Arasznyi darabokra törtük, sztaniolba csavartuk, hegyesre felül, alul szárnyakat formázva neki, s kilógó végét meggyújtva eleresztettük, mint az egeret. Bár egy idő múlva előre tudta a banda a történet végét, mégis minden épcsőházban kifogyhatatlan volt kíváncsiságunk, ahogy az ezüstös rakéták

furcsa szögletes mozgással a falhoz, lépcsőkhöz csapódva süvítenek emelet-ről emeletre, s a szétáradó csípős füstből sikoltozó asszonyok rontanak elő. Mikor egyszer nagyanyám is köztük volt, elmaradtam a galeriből.

A trafikkal szemben ferdén az út betonjában itt-ott rozsdás, tetején a kerekektől kifényesedett sínpar csonkjai.

59

Hiába kérdezősködtem, a városlakók közül senki nem emlékezett, honnan-merre vitte a csillékét? S azt is csak elkapott félszavakból raktam össze, hogy azokon a vágányokon valahol másik várost építenek a kényszermunkára fogott rabok. Ha behunyom a szemem, látom ma is néma seregüket, kubikus talicskát tolvaj a végtelen úton.

Csúzlimba kavicsot guberálni jártam a trafik mögé. A szélhordta dűnék közt négy-öt öreg akác árnya alatt temető. Az arra járók fintorogva nézik kántálásunk.

A temetés úgy zajlott, ahogy a többi, gödröt kapartunk, az elhunyt alá és fölé friss fű került, majd a dombba, a pityangok közé szúrt keresztet, a rá drótozott papundeklire megnyálazott tintaceruzával a név is. A kis halmok alatt enyésző macskák nyávogását, verebek csipogását álmunkban hallgattuk tovább.

A néhai kisvasút indóháza ott árválkodik a trafik szomszédságában – tetejéről ugrándoztunk, mikor egy őszi napon tankok hőmpölyögtek Szőlős felől Gallán át Pest irányába.

Hallottam este a robbanást és lövöldözéseket, de a háború trükkjeit a Bolhás moziban leste el minden fiú, a filmeket otthon, lefekvés után pergetve tovább. Hányszor riadok csuromvizesen fuldokolva, mindig vágányokon át, vagonokban menekülve.

Akkor is a trafikba küldtek, mikor télen, a végeláthatatlan sorokban visszavonuló sereg katonáira kiáltok: Drasztutyi! A kocsisor hirtelen megállt és géppisztolyos katonák ugráltak le a platóról. Sokáig remegtem a fürdőszobát kulcsra zárva, míg elhittem, hogy nem jönnek értem.

Persze elindultunk mi harcosok, a levágott sínek nyomán, a városon túlra, dombok, lankák közé ahol a savanyúkenyeret evő szovjet híradósok tanyáznak. A dombok egyikéből acélcső meredezik. Lassan csordogáló vizét markunkból kóstolgatjuk, s viszünk a csajkájukat nyújtó nevetgélő mongoloknak is. Fakaszt-e még vizet, ki e csövet a domb falába verte?

*

Az ólomöntést mindig kettesben végeztük nagyanyámmal. A férfiak a rádiót hallgatták, borozgattak a szobában – zöldike, pintyőke fúr-farag-kopácsol

és ácsol – dűnnyög apám a kártyalapokba merülten. Anyám ilyenkor tünetően elvonult, nem tudom, a kabarét, vagy nagyanyám babonáit utálta-e jobban.

60 – Ha megáll egy autó a ház előtt – egy lefüggönyözött ablakú fekete autó –, mikor a legszebbet álmodod, és megszólal a csengő. Akkor jön rá az emberre a csengőfrász.

– De a kezed is járjon – szölt nagyanyám, hogy a kihűlt konyhai tűzhelyet is be kéne gyújtani.

– És kik csöngetnek? – faggatom tovább, hamuzás közben.

– Ávósok.

Róluk volt valami halvány elképzelésem. A szomszéd lépcsőházban sokat gombfociztam a Bányász gyerekekkel. Apjuk bőrkabátban járt és Őcsi elárulta, hol tartja a pisztolyát. Október huszonharmadikán Galláról motorbiciklin hozta haza apámat, mint korábban sosem. Erről a család úgy vélekedett, hogy talán túsznak, a rossz nyelvek szerint golyófogónak ültette maga mögé. Apám, mindenesetre, emlékszem, hálás volt neki, mert nem jártak már akkor a buszok.

– És nagymama, miért jön az emberre a frász? – faggattam, kezemben szorongatva a kisbaltát.

– Mert valakit elvisznek ilyenkor.

Éreztem, egyre ingerültebb, s hogy gyújtós sincs elég, így annak is nekilátam, ujjnyi szálakat hasogatva a rönkökből.

– És hova viszik őket?

– Azt senki nem tudja, nemigen jönnek haza onnan – mondta, s kezembe nyomott egy újságpapír köteget.

– És miért nem jönnek haza?

Ekkor nagyanyám is elbizonytalanodott.

– Mert börtönbe csukják, szölt pörölve és faképnél hagyott.

Az újságokból közben nekilátam a fidibusz *faragásnak*, régi újság volt, betűzöm a címlap sorait, azt mormolva magamban: börtön, börtön, amiről, ha nagyon halovány is, de volt némi képem az éjjelenként az ajtóréseken átsűrődő suttogások foszlányaiból. A megsárgult lapokon Vásári újabb internálótáborok felállítását követeli.

A fidibuszt, ha túl szorosra sodortam, nem gyulladt meg, ha lazára, akkor ellobbant – az internáló tábort végül gyorsan bedugtam a kis máglya alá, felragyogott a tűztér, s mikor már pattogott, vastagabb hasábokat löttem közéjük. Ha nem jön vissza nagyanyám, órákig elbabrálok a lángok bűvületében.

Essünk neki. Intett, s a korábban alaposan kisuvickolt cipőpasztás dobozt, aljában az ólom darabkákkal, a platni közepére tettem.

Ólmot szerezni nem volt különösebb kunszt. Pincékben, elhagyott felvonulási épületek munkapadjain mindig szunnyadt ilyen-olyan fém.

A csetepaté után, a hídnál, a szovjetek felállítottak egy lőteret, pár hónapig működött. Miután levonultak, innen gyűjtöttük a szétlapult ólommagot. A szürke fém természetesen nem csak a jövődőlés végett állt becsben. Kinek-kinek csúzlijába, légpuskájába szolgált golyó gyanánt.

61

Míg a tégely belsejében megtapadt pár mikronnyi cipőpaszta el nem füstölt, förtelmes bűz áradt szét a konyhán. A nemkívánatos szagokat nagyanyám egy huzattal kitessekelte, majd a főzésből leselejtezett edénybe vizet vett a falikútról.

Az ólom hamar olvadt. Ezüstösen csillogó amóbák futkároztak a tégely alján.

Nagyanyám intett, s egy fogóval a vízbe lötytyintettem. Sísteregve bukott alá. Spriccelt a víz, s kisvártatva, némi áhítattal, kiemelhettem az *elsüllyedt hajóroncsot*.

Vártunk.

Aztán mustrálni kezdte, forgatta, közel, majd távolabb tartva szemétől. Látod, kisfiam? Ez mutatja, hogy jövőre milyen szerencse ér, ez itt, ez a kis barlang. Ez meg egy száraz falevél, az Álmoskönyv szerint húsvétra megbetegszel. Amott sűrűn egymáshoz tapadva könyvlapok. Jelzi, sok bölcsességet szerzel majd az iskolában.

Sorolta még, és én is egyre többet véltem felismerni a csontváz rejtjel üzeneteiből, de nem hagyott nyugodni a börtön, a börtön.

Új Forrás 2012/9 – Krulík Zoltán: *Elsüllyedt város*
(részletek)

